

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Мария Димитрова Великова

член на научно жури, назначено със заповед № 610 от 18.05.2017 г.

на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” и научен ръководител на докторант

Екатерина Димитрова Кюскиева - Арабска

Относно: дисертационен труд на тема „Подходи и инструменти за устойчиво развитие на селските райони“ с автор Екатерина Димитрова Кюскиева – Арабска, докторант от катедра „Администрация, управление и политически науки” на факултет „Международна икономика и администрация” на ВСУ „Черноризец Храбър” за получаване на образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 3.7 „Администрация и управление”, докторска програма „Организация и управление на производството (индустрия)”.

В качеството на научен ръководител познавам добре процеса на разработване на представения за защита дисертационен труд. Съпричастна съм към формулирането на основните постановки в него и това ми дава основание да направя следните положителни оценки за качеството му:

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Представен е завършен дисертационен труд по една сложна и широко дискутирана в общественото пространство и научната литература тематика, отнасяща се до съвременните реалности и изисквания за развитие на земеделския сектор, налагащи търсене на нови подходи и инструменти за устойчиво развитие, която е все още слабо разработена в Република България, въпреки потребността на теорията и практиката от проучвания в тази област. С оглед на това се изпълнява изследователската цел за структуриране на комплексен модел за устойчиво развитие на селските райони чрез насърчаване на развитието и усъвършенстване на управлението на биологичното производство на различни равнища.

Същевременно, поради големите обществени потребности и очаквания изпълнението на поставените за разрешаване цел и задачи в дисертационния труд, както и доказването на авторската теза, представлява голямо предизвикателство и стимулира към анализ, оценки и препоръки с теоретичен и практико-приложен характер. Те са тясно свързани с обективно съществуващ обществен проблем, а именно: несъответствие (дисбаланс) между желаното състояние и достигнатите резултати при развитието на биологичното производство в Република България, от една страна, като част от наднационалната тенденция за прогресивно развитие на сектора и нарастващо търсене на биопродукти в европейски и международен мащаб, а от друга страна, като реална предпоставка за устойчиво развитие на селските райони.

Следователно, като опит за решаването на този проблем, резултатите от дисертацията имат социално-икономически, управленски, политически, екологични и други измерения.

В дисертационния труд проличава умението на автора критично да осмисля и анализира теоретичните концепции и практическите подходи, да систематизира основните идеи, да представя убедително своята теза и да разкрива перспективите за бъдещи изследвания и практически приложения.

Практико-приложната част на труда е планирана и изпълнена в съответствие с изискванията на съвременния теоретико-емпиричен модел на изследване.

Логиката на дисертацията следва традиционната структура (увод, три глави, заключение, библиография и приложения). Посочената структурата на труда и неговото основно съдържание са подчинени на темата и на формулираните в увода обект, предмет, изследователски проблем, теза, цел и задачи.

Основен аргумент на автора за предприемане на изследването, представен още в **увода**, е именно необходимостта от структуриране на модел за развитие на биосектора в Република България – модел с гъвкави характеристики, комплексни по форма, интегрирани по съдържание, ориентирани основно към изпълнение на националните стратегически цели за трансфер на иновации и постигане на конкурентоспособност.

В този контекст са аргументираните в **първа глава** предимства от прилагането на концепцията за алтернативните хранителни мрежи и по-конкретно Community-supported agriculture (земеделие, подкрепяно от обществото), като иновация която би осигурила необходимото финансиране за биостопанствата, както и възможности за диверсификация на дейностите, като водещият критерий е задоволяване в максимална степен на нарастващите обществени потребности.

При извършения във **втора глава** факторен анализ на особеностите в развитието на биологичното земеделие в Република България е възприет подходът за проучване на разглежданите проблеми в експертни фокус-групи. Проведено е изследване на възможностите за приложение на маркетингови иновации в биологичното производство, изведени са насоки и са очертани перспективи за иновации в земеделието чрез развитие на биологичното производство.

Съществен принос на докторанта е развитата в **трета глава** Концепция за изграждане на капацитет в биологичното производство и управлението на земеделските стопанства чрез иновативни инструменти на ниво „земеделско стопанство, производствено или търговско предприятие“. На тази основа е разработен комплексен модел за устойчиво развитие на селските райони чрез насърчаване на развитието и усъвършенстване на управлението на биологичното производство в очертаните основни сфери на действие на различни равнища на управление.

Резултатите от дисертационния труд са коректно обобщени в **заключението**. Направените изводи непосредствено следват от текста, логични са и отразяват приложената методология в конкретната проблематика.

Авторефератът е композиран съгласно изискванията и отразява всички основни части на дисертацията, с което се дава възможност да се открият ясно постигнатите научни и приложни резултати и приноси.

По проблемите на дисертационния труд докторантът има **13 научни публикации**, 10 от които самостоятелни и 3 в съавторство, като 5 от публикациите са представени на международни форуми.

II. ОБОБЩЕНИЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ И ОЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ НА ДОКТОРАНТА

Налице са реални теоретични и практико-приложни резултати от дисертационното изследване, по-значими от които са:

1) В дисертационния труд са отразени нови постижения, предизвикателства и подходи, адекватни на теоретичната и практико-приложна перспектива пред възможностите на биологичното производство, като чрез обосноваване на инструментариум за подобряване на неговата организация и управление се откроява приноса му към удовлетворяването на стратегически общоевропейски и национални цели в контекста на тази проблемна сфера.

2) Обемът, структурата и обхватът на дисертационния труд са позволили на автора да докаже декларираната в началото теза. В процеса на доказване на тезата той систематизира, анализира и критично оценява постигнатото в теорията и практиката (европейска и българска) в областта на устойчивото развитие и управлението на биологичното производство и обосновава своите виждания. Теоретичното изследване е допълнено от критичен анализ на практико-приложни документи и нормативни актове от различен характер и равнища (европейско, национално, регионално, местно), както и със собствено емпирично изследване.

3) Систематизиран, доразвит и обогатен е понятийният апарат, свързан със специфичните характеристики на биологичното производство в контекста на концепцията за устойчиво развитие в различните страни членки на ЕС, вкл. в Република България. Изведените понятия, разгледани в тяхната взаимна връзка и обусловеност, са в основата на представената от докторанта Концепция за изграждане на капацитет в биологичното производство и управлението на земеделските стопанства чрез иновативни инструменти.

4) От позициите на системния подход е изследван генезисът, съдържанието, функциите и целите на биологичното производство, направена е оценка на състоянието, развитието и потенциалите за иновиране на неговото управление. На тази основа е конструиран комплексен модел за устойчиво

развитие на селските райони чрез насърчаване на развитието и усъвършенстване на управлението на биологичното производство.

5) С оглед успешното функциониране на предложения модел е разработен инструментариум за неговото приложение, които са апробирани в експертни фокус-групи.

Приемам посочените в автореферата **приноси**, които несъмнено са **лично** дело на докторанта, и смятам, че в съдържателно отношение те реално отразяват неговите постижения. Приносите имат характер на обогатяване и доразвиване на съществуваща теория и практика.

III. ПРЕПОРЪКИ КЪМ ДОКТОРАНТА

В качеството си на научен ръководител на Екатерина Арабска, в процеса на работата, съм правила предложения за прецизиране на структурата и съдържанието на дисертационния труд. Считам, че докторантът се е съобразил изцяло с моите препоръки, както и с препоръките на рецензентите и тези на академичната колегия на катедра „Администрация, управление и политически науки” по време на предварителното обсъждане на труда и те са отразени в дисертацията.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основният **извод**, който може да се направи е, че трудът **притежава необходимата научна значимост** и несъмнено **доразвива и обогатява** съществуващите теоретични знания и практически опит при управлението на биологичното производство като инструмент за постигане на устойчиво развитие на селските райони. Като цяло съдържанието показва, че докторантът е в състояние да осъществява **самостоятелна** научна и практико-приложна дейност.

Изложеното до тук ми дава основание да приема дисертационния труд на Екатерина Арабска за **завършен**, съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Наредба № 12 на ВСУ „Черноризец Храбър“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките”.

Като член на научното жури и научен ръководител на докторанта давам своята категорична **положителна оценка** на дисертационния труд „Подходи и инструменти за устойчиво развитие на селските райони“, поради което с убеждение предлагам на научното жури да присъди на Екатерина Арабска образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 3.7 „Администрация и управление”, докторска програма „Организация и управление на производството”

16.05.2017 г.

гр. Варна

Изготвил становището:

Доц. д-р Мария Великова